

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

МОВНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ АКСІОЛОГІЧНОГО ПРОСТОРУ ЛЮДИНИ

Колективна монографія

ІСТОРІЯ ТА СЬОГОДЕННЯ
ФІЛОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

Том 6

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РІВНЕ 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

МОВНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ АКСІОЛОГІЧНОГО ПРОСТОРУ ЛЮДИНИ

Колективна монографія

ІСТОРІЯ ТА СЬОГОДЕННЯ
ФІЛОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

Том 6

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РІВНЕ 2023

УДК 81'37; 003; 81'22, 004.83:316.77

М 74

Рецензенти:

Леміш Н.Є. доктор філологічних наук, професор
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова (м. Київ)

Толчєєва Т.С. доктор філологічних наук, професор
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова (м. Київ)

Рекомендовано до друку Вченою радою
Рівненського державного гуманітарного університету
(*протокол № 6 від 25 травня 2023 р.*)

Колектив авторів: Аладько Д.О., Деменчук О.В., Калініченко М.М.,
Константінова О.В., Кучма Т.В., Летюча Л.П., Мізін К.І., Павлова О.І.,
Павловська Л.О., Чеберяк А.М.

Мовна концептуалізація аксіологічного простору людини:
М 74 колективна монографія / кол. авт.; голов. ред. О.В. Деменчук. Рівне:
РДГУ, 2023. 161 с. (Історія та сьогодення філологічної науки; т. 6).
Linguistic conceptualisation of person's axiological space: Collective
work / auth.; O.V. Demenchuk (ed.). Rivne: RSUH, 2023. 161 p. (History and
Contemporaneity of Philological Science; v. 6).

У колективній монографії представлено розвідки, предметом аналізу яких є особливості мовної концептуалізації ціннісної картини світу. На матеріалі романських, германських та слов'янських мов (французька, англійська, німецька, польська, чеська, болгарська, українська) розглянуто низку актуальних питань, присвячених семантико-когнітивному моделюванню аксіологічного простору людини, дослідженню механізмів формування та реалізації ціннісних концептів у різноструктурних мовах, вивченню оцінних ситуацій у структурі тексту та дискурсу, висвітленню проблем методології лінгвістичної оцінки.

The collective work deals with the linguistic conceptualisation of the axiological worldview. Based on the Romance, Germanic and Slavic languages (French, English, German, Polish, Czech, Bulgarian, Ukrainian), the paper focuses on the topical issues related to the semantic and cognitive modelling of person's axiological space, the study of value concepts in contrastive and typological aspects, value-based situations in the text and discourse structures, linguistic evaluation methods.

УДК 81'37; 003; 81'22, 004.83:316.77

©Автори публікацій, 2023

©Рівненський державний гуманітарний університет, 2023

ЗМІСТ

**КОГНІТИВНІ МОДЕЛІ
В СЕМАНТИЦІ ОЦІННОЇ ЛЕКСИКИ**

<i>Деменчук О.В.</i> ОЦІННИЙ ФОКУС ПЕРЦЕПТИВНИХ НОМІНАЦІЙ	5
<i>Кучма Т.В.</i> ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ОЦІНКИ (НА МАТЕРІАЛІ АСОЦІАТИВНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ)	22
<i>Мізін К.І., Летюча Л.П.</i> ЦІННІСНІ ПРІОРИТЕТИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ПСИХОЛІНГВІСТИЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ТА СОЦІОЛІНГВІСТИЧНОГО МОНІТОРИНГУ: ЗІСТАВНО-ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ .	31

**ЦІННІСНІ КОНЦЕПТИ
В ЗІСТАВНО-ТИПОЛОГІЧНОМУ ВИСВІТЛЕННІ**

<i>Аладько Д.О.</i> ОЦІННА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЮДИНИ ЗАСОБАМИ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТОМ-ЗООНІМОМ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ	58
<i>Павловська Л.О.</i> ЕКСПРЕСИВНО-ОЦІННА СЕМАНТИКА ВЕРБАЛЬНИХ ФОРМУЛ ПОБАЖАНЬ У РІЗНОСТРУКТУРНИХ МОВАХ	66

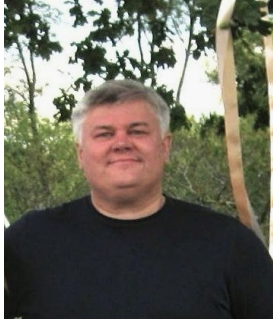
ОЦІННІ СИТУАЦІЇ В СТРУКТУРІ ТЕКСТУ ТА ДИСКУРСУ

<i>Константинова О.В.</i> АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ ІРОНІЇ В РОМАНІ ШОНА БАЙЗЕЛЛА «ЩОДЕННИК КНИГАРЯ»	99
<i>Чеберяк А.М.</i> КОНФРОНТАТИВНА СТРАТЕГІЯ ДИСКРЕДИТАЦІЇ В АСПЕКТІ РЕАЛІЗАЦІЇ НЕГАТИВНО-ОЦІННОГО ВПЛИВУ	127

МЕТОДОЛОГІЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ОЦІНКИ

<i>Калініченко М.М.</i> СЕМАНТИЧНІ МОДЕЛІ В ЛІТЕРАТУРНОМУ АНАЛІЗІ ТА АВТОРСЬКОМУ ПРАВІ	138
<i>Павлова О.І.</i> ЕПОНІМИ ЯК МЕТАОЦІННІ НОМІНАЦІЇ	146

КОГНІТИВНІ МОДЕЛІ В СЕМАНТИЦІ ОЦІННОЇ ЛЕКСИКИ

Деменчук О.В.

доктор філологічних наук, професор
Рівненський державний гуманітарний університет

ОЦІННИЙ ФОКУС ПЕРЦЕПТИВНИХ НОМІНАЦІЙ

Одним із ключових понять сучасної лінгвістики є *фокус* – категорія, яка характеризує інформацію, виокремлену на основі доповнення або протиставлення інформації, введеної попередньо (Halliday, 1985, p. 277).

Категорія фокуса слугує об'єктом численних досліджень генеративного та когнітивно-дискурсивного напрямів (Ирисханова, 2014). У генеративній граматиці (М. Галле, Н. Хомський, М. Рут, М. Кріфка, Е. Селькірк) поняття «фокус» розглядають у межах тих мовних одиниць, які виявляють ознаки рематичного (просодичного або синтаксичного) виділення. У межах функціонального та когнітивного підходів «фокус» стає провідним поняттям, яке описує особливості реалізації дискурсивних стратегій. Зокрема, у положеннях когнітивної теорії дискурсу (Ж. Женетт, У. Чейф, Р. Томлін, К. Ламбрехт, Д. Картер), референційно-рольової граматики (Р. Ван Валін та Р. Лаполла), функціональної граматики (С. Дік), граматики зв'язного тексту (Т. ван Дейк, В. Кінч), теорії концептуальної інтеграції (Ж. Фоконьє, Дж. Дінсмор) поняття «фокус» використовується для з'ясування природи когерентності тексту, розподілу й передачі інформації в дискурсивних практиках, успішності та ефективності комунікації і т. ін.

Екстраполяція сентенційних і дискурсивних характеристик фокуса на когнітивну семантику створює передумови для нової інтерпретації цього поняття. Втілене у формі таких термінів, як «endpoint focus» (G. Lakoff), «perspective» (Ch. Fillmore), «profile» (R. Langacker), «windowing of attention» (L. Talmy), поняття фокуса розширює зміст свого концептуального наповнення до меж

когнітивних процесів виокремлення (foregrounding) та уваги (attention). Зокрема, поняття «зміщення фокуса уваги», «акцентування», «висунення на передній план» стають ключовими в дослідженнях механізмів семантичної деривації лексичних одиниць (О.В. Падучева, А.А. Залізник, Г.І. Кустова).

Ми розглядаємо фокус як складник семантичної структури лексики, який кодує інформацію про ціннісний (оцінний) аспект об'єкта пізнання. Оцінка об'єкта передбачає його осмислення в заданих умовах пізнання. Когнітивним (мисленневим) корелятом таких умов є система концептуальних структур, які засвідчують осмислення цього об'єкта в певній перспективі його пізнавальної цінності (Деменчук, 2015, с. 115). Учасників, які представляють ситуацію «ціннісна (оцінна) характеристика об'єкта», умовно розподіляємо за ознакою оцінюваного об'єкта. Пор. «Семантичний зв'язок оцінних слів і позначень об'єкта оцінки здійснюється на базі аспекту оцінки (основної змінної), яка визначає ознаки об'єкта, за якими він оцінюється» (Вольф, 2006, с. 13).

Реалізуючи семантичну роль, основна змінна характеризує зміст відповідного типу оцінного значення у вигляді оцінного фокуса семантики лексики. Оцінний фокус кодує інформацію про ціннісну характеристику об'єкта, осмислену в аспекті категорії *оцінності*. Категорією оцінності називається така категорія, грамеми якої характеризують ситуацію хорошого або поганого ставлення мовця до факту F^n або його учасників P_i^n , де F^n – факт, що повідомляється (ситуація, яка описується в мовленні), а P_i^n – i -й учасник факту, що повідомляється (Мельчук, 1998, с. 39).

Мета розвідки – схарактеризувати оцінний фокус перцептивних номінацій у германських (англійська, німецька), романських (французька) та слов'янських (польська, українська) мовах. Об'єктом дослідження слугуватимуть номінації, семантика яких кодує інформацію про ціннісний (оцінний) аспект перцептивного об'єкта (перцептивним об'єктом можуть бути перцептивна якість, фізичний об'єкт або стан справ).

Семантика перцептивних номінацій обраних мов характеризує об'єкти сприйняття за трьома типами оцінки – перцептивним, етичним та емотивним. Кожний із типів представляє оцінку перцептивного об'єкта залежно від того, «який саме параметр ситуації піддається оцінці й за якою «шкалою» він оцінюється мовцем» (Плунгян, 2003, с. 309).

Ситуація перцептивної оцінки засвідчує суб'єктивну оцінку якості перцептивного об'єкта. В основі такої оцінки лежить тіміологічний принцип ранжування елементів універсуму за ступенем їхньої важливості, цінності та значущості (Пеньковський, 2004, с. 75). Оцінний фокус характеризує такого типу ситуацію за параметром відхилення – посилення (перевищення) або послаблення (неповноти) вияву перцептивної якості. У цьому випадку перцептивне враження суб'єкта підпорядковане його ціннісній настанові, оскільки у фокус уваги потрапляють ознаки, відмінні від тих, які характеризують перцептивний об'єкт у режимі його «інертної перцепції» (Leech, 2004, р. 28). За таких обставин Спостерігач (Перцепієнт), сприймаючи об'єкт, осмислює якість такою, що не відповідає заданим для цього об'єкта прототипним (перцептивним) і, як результат, ціннісним параметрам.

Одним з учасників, який фіксує відхилення від заданих параметрів, є учасник, якому відповідає компонент 'недостатній (послаблений) ступінь вияву перцептивної якості'. Ситуація в цьому випадку орієнтована на уявну шкалу, в межах якої «маркує» ділянку мінімуму, що засвідчує малу кількість або ступінь вияву якості перцептивного об'єкта. Основними морфологічними засобами вираження названого компонента в обраних мовах є суфікси з атенуативним значенням, пор.: укр. *-уват / -юват (-аст / -яст, -ав)*; пол. *-aw*; англ. *-ish*; нім. *-lich*; фр. *-âtre*, пор.: укр. *холоднуватий* «трохи холодний», *червонястий* «трохи червоний» (СУМ); пол. *chłodnawy* «nieco chłodny», *czarniawy* «prawie czarny» (SJP); англ. *coldish* «somewhat cold» (MWUD), *reddish* «slightly red in colour» (CIDE); нім. *gelblich* «leicht gelb getönt, sich im Farbton dem Gelb nähern» (DUDEN); фр. *rougeâtre* «qui est légèrement rouge» (CNRTL).

Відхилення за шкалою в бік максимуму реалізує компонент, який указує на надмірний (перевищений) ступінь вияву перцептивної якості, пор. лексичну функцію Excess в (Иорданская & Мельчук, 2007, с. 325). Особливістю ситуації є те, що вона орієнтована на міру якості, яка «оцінюється з погляду відповідності – невідповідності необхідній, бажаній або передбачуваній для певної ситуації його величині» (Пеньковський, 2004, с. 122). Із цього погляду ситуація «надмірний (перевищений) ступінь вияву перцептивної якості» часто реалізується на тлі компонента 'виокремлення об'єкта за ознакою відхилення від норми', пор.: укр. *темно, хоч око виколи* «дуже темно, цілковита темрява» (СУМ); пол. *ciemno, choć oko wykol*; *ciemno jak w grobie*; *ciemno, choć w pysk daj*; *wulg. ciemno jak w dupie u*

Murzyzna «bardzo ciemno, zupełnie ciemno»; *ciemności egipskie* «nieprzeniknione, zupełnie ciemności» (USJP); англ. *pitch-black* «extremely black or dark as pitch» (RHWUD); нім. *stockdunkel* «völlig dunkel» (DUDEN); фр. *Il fait noir comme dans un four* (CNRTL) – відхилення на основі смислового компонента ‘надмірний ступінь’. Ситуація «надмірний ступінь» оцінюється дещо несхвально, оскільки набуває статусу незвичайного явища, що потенційно може ускладнити сенсорно-перцептивне функціонування суб’єкта сприйняття, пор.: укр. *Хоч око виколи! Не видно! Ніч Мов сажа чорна* (СУМ); пол. *Inżynier Jędrzejczak, wprowadzając się ze swym biurkiem do odwiecznej chaty, kłał na czym świat stoi na egipskie ciemności, na brud i na ciasnotę* (SJP); англ. *Then the red lights came on and L Detachment sprang out into the pitch-black night, unsure of exactly where they were. If she opened them, she wouldn't see anything; once the lights were turned off down here, it was pitch-black* (BNC); нім. *Sehen konnte er nichts, im Kaminschacht war es stockdunkel* (DWDS); фр. *L'homme se baissa, mais il faisait noir comme dans un four* (CNRTL).

Ситуація надмірного ступеня вияву перцептивної якості може бути реалізована в українській мові засобами: (а) суфіксів *-ісіньк-*, *-есеньк-*, *-усіньк-*, пор.: *чорнісінький* «зовсім, дуже чорний»: *Ліворуч – чорнісіньке, як провалля в ніщо, громаддя стрімкоспадних скель* (КТУМ); (б) префіксів *за-*, *над-*, пор.: *забілий* «занадто білий, біліший, ніж звичайно»: *Той [парубок] з довгого рукава свитинки висовує забілу для робітника руку* (СУМ); *У перспективі компанія SpaceX планує розробити надважкий ракетоносій, який буде здатен вивести на орбіту до 125 тонн* (КТУМ); у польській – (а) суфіксів *-eńki*, *-utki*, *-utezki*, *-uteńki*, *-uśki*, *-usieńki*, пор.: *czarniusieńki* «forma zdr. o odcieniu intensywnym od czarny»: *Ej, przyjdzie kruk, ej, czarniusieńki od głowy do nóg* (SJP); (б) префіксів *prze-*, *super-*, пор.: *przechłodzić* «za bardzo coś ochłodzić», *czołg superciężki* «pojazd opancerzony o dużych rozmiarach, znacznie przewyższający swoimi gabarytami i masą inne pojazdy produkowane w danym okresie – zazwyczaj powyżej 75 ton» (USJP); в англійській – префіксів *super-*, *over-*, пор.: *superheavy* «extremely heavy, heavier than the normal»; *over-cold* «too cold, excessively cold»: *Sometimes too hot and sometimes over cold* (OED); у німецькій – префікса *über-*, пор.: *überschwer* «übermäßig schwer»: *Der Anblick der überschwere Lasten bewegenden jungen Mädchen empörte mich* (DUDEN); у французькій – прислівників: *très*, пор.: *Où ai-je déjà vu ce menton net et ce regard froid, et ces cheveux très blonds lissés en bandeaux?; trop*, пор.: *On avait trop froid* (CNRTL).

Ситуація етичної оцінки орієнтована на смисл 'мовець схвалює / не схвалює вчинення певної дії' (Плунгян, 2003, с. 311). Семантика перцептивів у цьому випадку кодує інформацію про позитивну або негативну оцінку того, що представляє перцептивний об'єкт, пор.: укр. *світла пам'ять* «уживається для вираження позитивного ставлення при згадці про померлого»: *З світлою пам'яттю про чарівний образ Мате Залка прийшов тепер Юрко до мене* (СУМ) vs. *чорної пам'яті* «уживається для вираження негативного ставлення при згадці про кого-, що-небудь»: *Людяне ставлення до засланого поета дорого коштувало Бутакову. Він попав під нагляд чорної пам'яті «III відділу»* (СУМ); пол. *czarny charakter* «człowiek zły, przewrotny»: *Czarny charakter wciska się w dom poczciwego jegomości, pozyskuje rękę jego córki i chce tu uwieść żonę* (SJP) vs. *biały charakter: Tłum zawsze wybiera Barabasza, a biały charakter wygrywa tylko wtedy, gdy jest Bruce'em Willisem*; англ. *white-hat* «a good man» vs. *black hat* «a 'bad guy'»: *It seems the Black Hats have a more advanced knowledge of how to perpetrate computer crimes than we White Hats have to properly protect electronic assets* (OED); нім. *schwarz* «niederträchtig»: *schwarze Pläne* (DUDEN); фр. *noir* «qui est répréhensible, immoral ou illégal»: *noirs projets* (CNRTL).

Ситуація етичної оцінки може бути реалізована через учасника, який указує на тенденційний характер оцінки дій перцептивного об'єкта, пор.: укр. *м'якосердий* «який виявляє м'якосердя»: – *Я надто м'якосерда до нього, мені шкода було його покарати як слід* (СУМ); пол. *Mieć miękkie serce; mieć serce miękkie jak wosk; być człowiekiem miękkiego serca; być miękkim jak wosk* «być skłonny do współczucia, do ustępstw»: *Nie jest jednak autokrata, potrafi przyznać się do błędu (...). Ci, którzy lepiej go znają, wiedzą, że w gruncie rzeczy ma miękkie serce* (SFJP); англ. *soft-hearted* «having a susceptible heart»: *Do not be soft-hearted at the sight of their distress* (OED); нім. *weichherzig* «mitfühlend, vom Leid anderer schnell berührt»: *ein weichherziger Mensch* (DUDEN); фр. *tendre coeur* (cœur tendre) «personne sensible» (CNRTL). У межах уявної шкали «прескриптивність» семантичну роль такого учасника можна співвіднести з точкою, що фіксує той мінімум обов'язкових дій, які створюють передумову оцінного ставлення до перцептивного об'єкта. За таких обставин оцінка носить мінімально прескриптивний характер, оскільки дії об'єкта, що підлягають оцінюванню, лише задають напрям оцінки в межах екстремумів «добре – погано» (зрештою, людина, яка виявляє негативні або позитивні риси характеру, не завжди поводить відповідним чином). У разі, якщо

оцінка зміщується в бік медіуму обов'язкових характеристик, у фокус уваги потрапляє учасник, якому відповідає компонент, що указує на зумовлений (який виникає за певних умов) характер оцінки дій перцептивного об'єкта. Названий учасник характеризує об'єкт оцінки в аспекті його актуальних якостей. Такі якості стають об'єктом оцінки з огляду на тимчасовий, подекуди виокремлений характер їхнього вияву в аксіологічному просторі суб'єкта оцінки. Накладаючи на такого типу якості загальнооцінну рамку, суб'єкт оцінки орієнтується на одиничну або реалізовану в межах певного часу дію (вчинок), яка й ініціює відповідне (ціннісне) ставлення, пор.: укр. *Я надто м'якосерда до нього, мені шкода було його покарати як слід* (СУМ); пол. *Spojrzenie Ferdynanda uczyniło go miękkim jak wosk* (SJP); англ. *Terry was very tender-hearted when women and children were concerned* (OED); нім. *Dann sah ich das weichherzige Mädchen, das allen Armen Holz verschaffen wollte* (DWDS); фр. *Mais Philip Winter était un coeur tendre, dont la spécialité était de retrouver les enfants disparus* (CNRTL). Точку «максимум обов'язкових дій / властивостей» представляє учасник, якому відповідає компонент, що указує на абсолютний (безвідносний) характер оцінки дій перцептивного об'єкта. Такі дії кваліфікуються як постійна характеристика об'єкта, що визначає ціннісний статус об'єкта в обсязі екстремумів: «добре», пор.: укр. *золота голова* «про здібну, обдаровану людину»: – *Брянський.. Золота голова! Коли кінчимо війну, я його обов'язково направляю в Академію. Його місце – там* (СУМ); пол. *złote serce* «o bardzo dobrym, serdecznym, życzliwym usposobieniu»: *Ma złote serce i wystarczy, żeby go ktoś o coś poprosił, a natychmiast gotów jest oddać co jego, zdjąć nawet palto i kurtkę* (SFJP); англ. *white* «highly prized, precious»: *Take up Isaac, bi son so whyte* (OED); нім. *jmd. hat einen goldenen Humor* «jmd. hat einen unerschütterlichen Humor» (DWDS); фр. *un coeur d'or* «une bonté remarquable, une personne dévouée, généreuse»: *Il m'aurait paru que ce père de Swann était un monstre, si mon grand-père [...] ne s'était écrié: «Mais comment? c'était un Coeur d'or!»* (GLLF), або «погано», пор.: укр. *чорний* «властивий злісній, низькій, підступній людині»: *Руки білі, а сумління чорне* (СУМ); пол. *czarny* «niegodziwy, złowrogi, złośliwy, nieżyczliwy, szkodliwy, zgubny»: *Przed skonaniem muszę odkryć twym oczom moją czarną duszę* (SJP); англ. *black* «evil; wicked»: *His black heart has concocted yet another black deed* (RHWUD); нім. *schwarz* «boshaft, niederträchtig»: *Äußerlich bist du glatt und gelect, ja, aber innerlich, mein gutes Kind, da bist du schwarz* (DWDS); фр. *noir* «qui est

répréhensible, immoral»: *J'ai voulu tout avoir. Simplement. C'est le côté noir de ma vie* (CNRTL).

В англійській мові екстремуми абсолютної оцінки можуть бути реалізовані у вигляді полярних значень енантіосемічних перцептивних номінацій, пор.: англ. *blue* «characterized by rigid morals; puritanical»: *a blue Sunday city vs. blue* «characterized by indecency or obscenity»: *a blue language* (WTNIDELU). Енантіосемію слід розглядати як один із варіантів метонімічного зсуву, який у цьому випадку засвідчує зміщення фокуса уваги в межах концепту ситуації «мораль». Характерно, що на позначення ситуації «непристойна поведінка» зіставляювані мови можуть залучати номінації з інших модусів перцепції: смакового, як в українській та польській мовах, пор.: укр. *солоний* «перен., розм. виразний, дотепний, але грубий; непристойний»: *Регоче гурт, кидає солоні домени, насмішки* (СУМ), *stony dowcip, żart* «nieprzyzwoity, prostacki dowcip, żart» (SJP), або тактильної, як у німецькій та французькій мовах, пор.: нім. *schlüpfrig* «unanständig»: *ein schlüpfrieger Witz* (DWDS); фр. *grossier* «qui est contraire à la bienséance, ou à la décence»: *plaisanterie grossière* (CNRTL).

Смисл постійної характеристики об'єкта оцінки може бути реалізований у межах референційного виміру: (а) на рівні семантики слова, пор.: нім. *eine schwarze Seele haben* «einen schlechten Charakter haben» (DUDEN); фр. *âme* «du point de vue moral: ensemble des qualités et des défauts qui constituent la nature humaine»: *Noir de peau et plus noir d'âme* (GLLF), (б) через морфологічні показники (вказівні займенники, артиклі тощо), пор.: укр. *Тьху, сказився б ти, ікластий чорте! Знову збурив мене, знову все переплуталось. І що він собі думає, цей чорноротий Блюм* (СУМ); пол. *Przed skonaniem muszę odkryć twym oczom tą czarną duszę* (SJP); англ. *As beautiful and as wholesome as you may be on the outside, I shall reveal you for the black-hearted trickster that you are* (BNC).

Зазначимо, що позиція межі на шкалі «прескриптивність» є досить плинною, оскільки саме оцінювання передбачає численні інтерпретації об'єкта оцінки, зумовлені чинником певного стану справ. У цьому випадку етичні перцептивні номінації часто функціонують, як квазіпредикати, актантну позицію яких заповнює семантична змінна «склад ситуації», яка засвідчує, «що, власне, відбувається в ситуації» (Филипенко, 2003, с. 37). Зазначимо, що основна функція предикатів, валентність яких заповнює вказана змінна, – відсилати до конкретної ситуації, що належить до класу

«дій» («учинків»). Із цього погляду «склад ситуації», на яку орієнтується (у сферу дії якої входить) етична перцептивна лексика, визначатиме кількісний статус оцінки. Так, мінімально прескриптивна оцінка польської номінації *czarny charakter* може набути статусу медіальної оцінки в ситуації, яка описує періодично повторювану поведінку об'єкта, пор.: *Ucieleśniał sztamkowy czarny charakter, pozbawiony cienia ludzkich uczuć czy wyrzutów sumienia, uosobienie zła* (KJP), або односторонній характер його дій, пор.: *Dla władz PRL pozostał na zawsze wrogiem numer jeden i czarnym charakterem* (там же), та максимальної оцінки в ситуації, яка засвідчує ознаки постійної характеристики об'єкта оцінювання, пор.: пол. *To materiał na czarny charakter; to człowiek naprawdę bez skrępowań i serca!* (SJP). Таку ж ситуацію можна спостерігати в інших обраних мовах, пор.: укр. *Це ж покидьок останній, лускопер, інтриган, чорна душа ...* (КТУМ) англ. *Rosalba considered him a blackguard, a monster* (BNC); нім. *Nun haben Sie Ihre schwarze Seele enthüllt!* (DWDS); фр. *Cet amour prit la teinte de son âme noire* (GLLF).

Варто зазначити, що позитивна оцінка задається на прескриптивній шкалі лише екстремумом. Так, номінації укр. *світле око* «хтось порядний, чесний, безкомпромісний, справедливий і т. ін.» (ФСУМ); пол. *jasna (świelana) dusza*; англ. *the pure* «free from moral defilement or corruption; of unblemished character or nature; unstained or untainted with evil; guiltless, innocent; guileless, sincere» (OED); нім. *rein* «makellos sauber; unverdorben, edel» (DUDEN); фр. *pur* «qui est droit, sincère et sans détour» (CNRTL), реалізують точку максимуму оцінки в контексті будь-якої ситуації, пор.: укр. – *Правда, що вклали ми в землю Всі сили й уміння, світле в нас око за себе і чисте сумління* (СУМ); пол. *Był najwspanialszym człowiekiem pod słońcem – taka świelana dusza, wielkie serce i wielki rozum w jednym cieie* (SJP); англ. *Unto the pure are all thynges pure* (OED); нім. *Ich liebe ihn sehr [...] weil er reinen Herzens ist* (DWDS); фр. *Cette rude nourriture de l'Afrique n'est pas pour eux. Là, il faut un regard ferme sur la vie, un regard pur, allant droit devant soi, un regard de toute franchise, de toute clarté* (CNRTL). Очевидно, що вихідним аксіологічним орієнтиром для людини є міра добра як максимум позитивного. Будь-яке відхилення від цієї міри кваліфікується як аксіологічне пониження у ранзі, яке засвідчує негативний оцінний статус об'єкта, оскільки об'єкт у такому випадку осмислюється як недовершений, недосконалий, як такий, що «не дотягує» до чесноти, пор.: укр. *темна пляма* «що-небудь негативне, яке ганьбить кого-, що-небудь»: *Страшна і дика підозра*

одразу чорною плямою лягла на сотні вірних синів Батьківщини (СУМ; КТУМ); англ. *black mark* «mark of bad conduct, failure, etc.»: *Her continual lateness was a black mark against her promotion* (OALDCE); пол. *Taką dużą emigracją jaka wywodzi się z Polski aż wstyd, że dotychczas była ciemną plamą na naszym honorze* (SJP); нім. *Die Schuld der Besatzungstruppen sei nicht nur über jeden Zweifel erhaben, sondern bedeute auch einen üblen Schandfleck für die einst hochgeachtete deutsche Nation* (DWDS); фр. *Christophe était d'une intransigeance de coeur toute puritaine, qui ne pouvait admettre les souillures de la vie, et les déc* (GLLF). Відхилення від міри поганого (зла) як максимуму негативного в бік позитивного в принципі теж є можливим, зокрема, у ситуації виправлення, намагання віднайти «шлях істинний». Такого типу відхилення може свідчити про тенденцію усунення дисбалансу, повернення до точки позитивного максимуму, пор.: укр. *Пригода, який досі був темною плямою на совісті бригади, так раптово зробив крутий поворот і, мовби нічого не трапилось, став поряд з усіма, як рівний з рівним* (СУМ). Зміна ціннісних пріоритетів може також бути результатом переосмислення ситуації в дусі даосистсько-гамлетівського «*There is nothing either good or bad, but thinking makes it so*», пор.: нім. *Viele Menschenalter hindurch galten solche unbebauten Orte als ein Schandfleck – heute hütet man sie mit Ehrfurcht* (DWDS).

Протиставлення в межах полярних екстремумів «погане (зло)» vs. «хороше (добро)» дає підстави вважати, що основною стратегією, на ґрунті якої етичні перцептивні номінації реалізують категорію «оцінності», є контрагентивна стратегія. Така стратегія передбачає аксіологічне протиставлення, яке засвідчує оцінку об'єкта в аспекті певної контрпозиції. Зокрема, семантика перцептивної номінації *чорна невдячність* та її відповідники реалізують контрагентивну стратегію на основі контрпозиції, яка засвідчує сценарій такого протиставлення, пор.: укр. – *Невже ти відповіси на мою одвертість такою чорною невдячністю?* (СУМ); пол. *Może też tak być, że zetknęliśmy się z tak zwaną czarną niewdzięcznością, szczególnie rażącym brakiem doceniania wyświadczonego przez nas dobra* (SJP); англ. *His methods of computation may be ridiculous, but he is right to think that they do not love him, and his sense of bitter ingratitude causes his madness* (BNC); нім. *Für seine väterliche Treue ernte er nur schwarzen Undank, indem sie ihm vor allen Leuten Schande bereitete* (DWDS); фр. *De noires intentions. La plus noire ingratitude. Racine a*

trouvé l'altitude parfaite de la tragédie, c'est celle des grands meurtres (GLLF).

Ситуацію емотивної оцінки представляють учасники, семантичні ролі яких характеризують емоційність як ціннісний (значущий) складник пізнання. «Якісна специфіка емоційного відображення дійсності полягає в тому, що воно відображає не властивості самих речей, а їхнє значення для життя людини» (Шаховський, 2008, с. 36). Основним складником ситуації «емотивна оцінка» є учасник, якому відповідає компонент, що указує на емотивну оцінку об'єкта, пор.: укр. *холодний* «який ставиться до когось, чого-небудь цілком байдуже, не виявляє пристрасті, захоплення» (СУМ); пол. *chłodny* «*przen. obojętny*» (SJP); англ. *cold* «*showing no warm or friendly feeling*» (OED); нім. *kalt* «*unfreundlich, frostig, gefühllos, abweisend*» (DWDS); фр. *froid* «*qui manifeste de la réserve, de la distance, voire de l'hostilité; qui manque de chaleur humaine*» (GLLF). Із цього погляду оцінка засвідчує зумовленість емоційного ставлення Спостерігача властивостями самого об'єкта. За таких обставин об'єкт виконує роль своєрідного ініціатора, який «нав'язує» певне оцінне ставлення до себе з огляду на (ситуативні) відхилення, які в цьому об'єкті фіксує суб'єкт спостереження, пор.: укр. *чорний* «важкий, безпросвітний, безрадісний»: *чорна безнадія, чорний жах, чорне горе* (СУМ); пол. *czarny* «*smutny, trudny do zniesienia, pełen nieszcześć*»: *Czarny okres w czyimś życiu* (SJPPWN); англ. *black* «*unrelievedly sad, gloomy, or calamitous*»: *black season* (WTNIDELU); нім. *schwarz* «*unglücklich, unheilbringend*»: *Es war ein schwarzer Freitag* (DWDS); фр. *noir* «*qui inspire de l'inquiétude, de la mélancolie; qui est terrifiant*»: *noirs pressentiments; noires pensées; pessimisme noir* (GLLF).

Ключовими параметрами, які визначають ситуацію «емотивна оцінка», є параметри емотивності, афективності та експресивності.

Емотивність реалізована через компонент, який указує на оцінку емоційного ставлення суб'єкта до об'єкта сприйняття. Така оцінка є ситуативною в тому сенсі, що характеризує ціннісну характеристику певного стану справ. Особливою в цьому відношенні є група сенсорних емотивів, які належать до класу так званих синестемічних номінацій, див. (Воронин, 1983, с. 120). Перцептивна лексика названої групи реалізує смисл 'емоційна реакція суб'єкта на зовнішній або внутрішній подразник', пор.: укр. *солодкий* «який спричинює приємні відчуття»: *солодкі пахощі* (СУМ); пол. *śladki* «*sprawiający miłe wrażenie*»: *śladkie kolory* (USJP); англ. *sweet*

«pleasing to the sense of smell; having a pleasant smell or odour»: *Sweet after showers, ambrosial air* (OED); нім. *süß* «in seinem Geruch süßem Geschmack entsprechend»: *Die Blüten haben einen süßen Duft* (DWDS); фр. *doux* «qui flatte les autres sens: l'odorat, par une odeur délicate»: *Les senteurs douces du jardin* (GLLF). Сенсорні емотиви реалізують ідею ціннісного ставлення суб'єкта сприйняття до результату каузації його субперцептивних реакцій. Отже, спостерігається зміщення фокуса уваги з власне перцептивного складника в сферу сенсорної оцінки. Такого типу оцінка ґрунтується на системі гедоністичних преференцій, ціннісна характеристика яких зумовлена ступенем фізичного впливу на Перцепієнта (органи чуття), пор.: укр. *гіркий* «який має своєрідний їдкий, різкий смак» :: *різкий* «занадто сильний, міцний або яскравий, що неприємно діє на органи чуття» (СУМ); пол. *ślodki* «o zapachu: miły, przyjemny, czasem mdławy, w większym natężeniu odorujący» (USJP); англ. *bitter* «having a sharp taste that is usually more disagreeable than sourness» :: *sharp* «affecting the senses or sense organs intensely especially in flavour» (PED); нім. *bitter* «einen sehr herben (bis ins Unangenehme gehenden) Geschmack aufweisend» (DUDEN); фр. *doux* «l'oreille, par un son harmonieux et peu intense» (GLLF). Як можна зауважити, ціннісний складник, який представляє сенсорну оцінку, указує на підсилення. Однак підсилення в цьому випадку осмислюється як ступінь фізичного впливу на Перцепієнта. Реакція на дію такого впливу осмислюється як вияв пріоритету в ціннісній настанові суб'єкта. Учасник, який фіксує такого типу пріоритет, акцентує увагу на дисбалансі почуттів, що можна кваліфікувати як відхилення в сфері емоційного стану суб'єкта, пор.: англ. *sweet* «pleasing to the taste» :: *pleasing* «giving pleasure or satisfaction» (CD). Семантика сенсорних емотивів інколи інкорпорує семантичну роль цільового учасника ситуації порівняння, див. (Dixon & Aikhenvald, 2000, p. 11). Названа семантична роль поміщує у фокус уваги прототипний еталон сенсорних відчуттів, пор.: укр. *солодкий* «який має приємний смак, властивий цукрові, медові і т. ін.» (СУМ); пол. *ślodki* «mający smak taki jak cukier, miód» (USJP); англ. *sweet* «having the characteristic flavour of sugar, honey, and many ripe fruits» (OED); нім. *süß* «wie Zucker, Honig schmeckend» (DWDS); фр. *doux* «qui a la saveur du sucre» (GLLF).

Смисл емотивності є ключовим компонентом у семантиці температурних номінацій, пор.: укр. *холод* «перен. безпристрасне ставлення до кого-, чого-небудь, брак зацікавлення, цілковита байдужість»: *Між одною й другою ложкою борщу подавав [Іван]*

звістки про страту на смерть.. *I все говорилося з таким спокоем, з холодом навіть, наче факти з середніх віків, які можна згадати, але не можна збагнути* (СУМ); пол. *ciepło* «o dobrym, serdecznym ustosunkowaniu do kogoś lub czegoś, o przyjemnej, serdecznej atmosferze»: *Razem z nutami tej piosenki spływało mu do serca ciepło i radość, spokojna radość napelniała go całkiem* (SJP); англ. *cold-bloodedness* «cruelty» (RHWUD); нім. *Wärme* «Herzens-, Gefühlswärme, Warmherzigkeit, Herzlichkeit»: «*Sie werden uns fehlen, lieber Herr Laufer!*», *versicherte mit Wärme Herr Pflaum* (DUDEN); фр. *froid* «manque, baisse de cordialité, de chaleur dans les rapports humains»: *Il y a du froid entre eux. On l'avait accusé [Voltaire] de n'avoir pas donné sa voix à Duclos pour l'Académie française* (CNRTL) – температурні показники емоційності (холод як коасоціат байдужості, ворожості, неприязні тощо; тепло як коасоціат сердечності, чуйності, душевності тощо). У межах реляційного відношення *траектор vs. орієнтир* (Langacker, 2008, р. 70) семантика температурних номінацій профілює схему поведінки людини, яка кваліфікується як вияв нестандартних дій або вчинків (первинний фокус виділення) у заданому аксіологічному просторі (вторинний фокус виділення), пор.: укр. *Єремія багато бачив паннів [панн], багато гарних, навіть красунь переглядів він на своєму віку, але жодна з них не припала йому до вподоби. Він вже боявся, що в його серце холодне, нікого не може любити правдивим коханням* (СУМ); пол. *Prawdziwy mężczyzna, mój drogi (...) pozwól, że ci powiem brutalnie, bierze w takim wypadku babę za łeb i wybija jej amory z głowy. Jeśli tu na niej zależy. Denerwuje się, przeżywa. Ale nie on. On jest zimny jak ryba* (SFJP); англ. *She hardly ever speaks to anyone. She's a cold fish* (NTCAID); нім. *Das war eine kalte Begrüßung, ein kalter Abschied* (DWDS); фр. *Mais que les mots sont froids pour peindre les émotions!* (CNRTL).

У зіставлюваних мовах температурні номінації характеризують емотивну оцінку за ознаками: а) вияву ставлення, пор.: укр. *холод* «вияв відчуженості, неприязні, ворожості» (СУМ); англ. *cold shoulder* «intentional and marked coldness» (OED); нім. *kalt* «frostig, gefühlskalt, abweisend» (DWDS); б) недостатності вияву ставлення, пор.: пол. *chłód* «brak życzliwości» (USJP); фр. «qui manque de chaleur humaine» (CNRTL); в) відсутності вияву ставлення, пор.: пол. *chłód* «nieokazywanie uczuć» (ibid.); англ. *chill* «absence of warmth of feeling or sympathy» (OED). Відтворюючи сценарій емотивної оцінки, учасники перцептивної лексики групи (а) реалізують компонент, який указує на характер ставлення суб'єкта оцінки (Т-клас СУБ'ЄКТ

ОЦІНКИ) до об'єкта оцінювання. В українській та польській мовах такого типу змінна зазвичай заповнює валентність дієслів тематичних класів: (i) каузації, пор.: укр. *А Варя ошпарила холодним душем: Оля їй не подобається* (КТУМ); пол. *Naiwne moralizatorstwo staropolskiego tekstu działa na odbiorcę jak zimny prysznic* (КJP); (ii) поширення, пор.: укр. *Як говорила [мама], то завжди нарозтяг, і хоч річ її була ласкава – холодом несло від її ласкавої річі* (СУМ); пол. *Mrozet powiało od towy królewskiej i opozycja nowego otrzymała bodźca* (SJP), в англійській, німецькій та французькій мовах – передавання (приймання), пор.: англ. *Refugees get cold shoulder vs. Will they give me the cold shoulder?* (BNC); нім. *jemanden mit spürbarer Kälte empfangen* (DUDEN); фр. *recevoir qqn avec une douche froide* (CNRTL), (ii) демонстрації, пор.: нім. *Der neue US-Präsident zeigt ihm [dem türkischen Präsidenten] ohnehin die kalte Schulter* (DWDS). Із цього погляду перцептивна лексика груп (б) та (в) демонструє дещо зворотну тенденцію. Реалізуючи семантичну змінну за ознакою контрпосесивної стратегії, такі номінації описують певну схему (тип) поведінки суб'єкта оцінки, пор.: укр. *Може бути, що несхожість у поглядах внесла певний холод у відносини подружжя Ковалевських. Так чи інакше, вони розійшлись* (СУМ); пол. *Chłopic miał piękne niebieskie oczy, lecz w oczach tych czaił się chłód* (SJP); фр. *Cet homme est d'un froid qui glace tout le monde* (CNRTL) – протиставлення; нім. *Senioren beklagen die soziale Kälte* (DUDEN) – протидія; англ. *Britain faces cold shoulder* (BNC) – протистояння.

Параметр афективності реалізується через компонент, який указує на оцінку ступеня емоційного ставлення до перцептивного об'єкта, пор.: укр. *гарячий* «надзвичайно напружений»: *гаряча робота (бесіда)* (СУМ); пол. *gorący* «bardzo żywy, pełen zapału, żarliwy»: *gorące oklaski* (SJP); англ. *hot* «informal. extremely exciting or interesting; sensational or scandalous»: *a hot news story* (RHWUD); нім. *heiß* «leidenschaftlich, temperamentvoll; innig, von intensiven Emotionen erfüllt»: *ein heißes Gebet* (DWDS); фр. *Les deux seigneurs trouvaient là prétexte aux plus chaudes querelles* (GLLF).

Зазначимо, що на відміну від оцінних інтенсифікативів, афективи орієнтовані на вияв емоцій або почуттів. У такому випадку перцептивна лексика, як правило, «прописує» в семантиці компонент, який засвідчує емотивний аспект інтенсифікації, пор.: укр. *тяжкий* «значний за силою прояву; значний за глибиною (про почуття, душевні страждання)»: *Тяжку журбу понесли селяни й у свої домівки...* (СУМ); пол. *ciężkie chwile* «przykre przeżycia, doznania»:

Mimo że kariera rozwijała się świetnie, w życiu prywatnym często zdarzały się ciężkie chwile (SFJP); англ. *heavy* «weighed down' with sorrow or grief; sorrowful, sad, grieved, despondent»: *With heavy hearts we labour thro' the tyde, To coasts unknown, and oceans yet untry'd* (OED); нім. *schwer* «traurig, betrübt»: *Es ist mir sehr schwer ums Herz* (DWDS); фр. *avoir le coeur lourd* «éprouver un chagrin profond»: – *Minuit et demi. Mais vous n'allez pas m'abandonner comme cela, mon enfant, mon cher enfant. J'ai le coeur lourd, lourd. Il pleurait à chaudes larmes* (CNRTL).

До афективів також належать номінації, які демонструють ступінь зацікавленості суб'єкта. Такого типу номінації мають особливі референційні властивості – «вони передбачають презумпцію існування одиничного об'єкта, який вони оцінюють» (Вольф, 2006, с. 45), пор.: укр. *божевільно-білий*; пол. *szokująco-różowy*; англ. *shocking-pink, stunning-pink*; нім. *knallpink*; фр. *rose choquant*.

Параметр експресивність реалізується через компонент, який указує на оцінку емоційного ставлення суб'єкта сприйняття. Показником такого ставлення слугують «емоційні кінеми» (Крейдлин, 2002, с. 165-181; Шаховский, 2008, с. 98). Як номінативний показник зовнішнього вигляду об'єкта оцінки, ім'я учасника емоційної кінеми реалізує компонент 'образ, супутній емоціям або почуттям', пор.: укр. *чорний* «нахмурений, занепокоєний, сумний»: *Командир чорніший ночі* (СУМ); пол. *kwaśny* «posępny, ponury»: *Pani jakaś kwaśna, ranna także nie w humorze, i chłód wieje nieustannie z twarzy pana, pani, panny* (SJP); англ. *black-browed* «frowning, scowling»: *Sheridan was dining with the black-browed Chancellor* (OED); нім. *sauer* «ärgerlich, verdrießlich, missmutig»: *Draußen klingeln die Bahnen: hier muffeln kurzsichtige Professoren in dicken Wälzern, freundliche, wenn auch großfüßige Mädchen laufen hin und her, die Bibliothekare sehen sauer aus, als wollten sie alle Studenten, die nicht Bescheid wissen, auffressen – eine Insel der Seligen* (DWDS); фр. *sombre* «qui est empreint de tristesse, de mélancolie; qui manifeste du pessimisme»: *Il avait des choses confidentielles à nous dire. Il avait la figure sombre et défaite* (CNRTL). Сюди ж належать фразеологічні номінації на зразок укр. *у роті чорно* «хто-небудь дуже сердитий, лютий»: – *Та тебе всі знають у Закриниччі за скажену, у тебе в роті чорно* (ФСУМ); пол. *ktoś ma czarne podniebienie* «ktoś jest szczególnie zły, groźny, złośliwy»: *Cała administracja, od głównego dyrektora aż na majstrze kończąc, niemiecka; mało że niemiecka, hakatyści, czarne podniebienie* (SJP); англ. *black looks* «angry or revengeful looks» (PDEI);

нім. *sauer* «ärgerlich, verdrießlich, missmutig»: *ein saures Gesicht Machen*; etw. *mit saurer Miene, saurem Lächeln tun* (DWDS); фр. *faire froide mine à qqn* «refuser de l'accueillir ou l'accueillir avec froideur»: *Voyons, mon enfant... Pourquoi leur fais-tu froide mine?* (CNRTL).

Семантика перцептивної лексики виявляє стійку тенденцію до аксіологізації перцептивного простору. Показником аксіологізації є оцінний фокус – семантичний компонент, який кодує інформацію про ціннісну характеристику об'єкта сприйняття. Оцінний фокус характеризує об'єкти сприйняття за ознакою перцептивної (відхилення від заданих параметрів об'єкта сприйняття), етичної (схвалення або несхвалення об'єкта сприйняття) та емотивної (емоційне ставлення до об'єкта сприйняття) оцінки. Оцінний фокус перцептивів зіставлюваних мов виявляє ознаки подібності щодо оцінювання перцептивного об'єкта. Розбіжності відзначено в номінативних стратегіях висвітлення оцінки.

Моделювання ціннісної картини світу визначає доцільність подальших досліджень оцінного фокуса в лексико-типологічному аспекті. Із цього погляду пріоритетним є аналіз оцінного фокуса «рольових» (агентиви, посесиви, каузативи, комітативи і т. ін.) класів слів у споріднених та неспоріднених мовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Вольф, Е.М. (2006). *Функциональная семантика оценки*. Москва: КомКнига.
- Воронин, С.В. (1983). Синестезия и звуко-символизм. *Психолингвистические проблемы семантики*. (с. 120-130). А.А. Леонтьев, А.М. Шахнарович (ред.). Москва: Наука.
- Деменчук, О.В. (2015). *Динамічні семантичні моделі перцептивної лексики в українській, польській та англійській мовах: зіставний аспект*. (Дис. ... д-ра філол. наук). Київський національний лінгвістичний університет, Київ.
- Иорданская, Л.Н., & Мельчук, И.А. (2007). *Смысл и сочетаемость в словаре*. Москва: Языки славянских культур.
- Ирисханова, О.К. (2014). *Игры фокуса в языке. Семантика, синтаксис и прагматика дефокусирования*. Москва: Языки славянской культуры.
- Крейдлин, Г.Е. (2002). *Невербальная семиотика: Язык тела и естественный язык*. Москва: Новое литературное обозрение.

- Мельчук, И.А. (1998). *Курс общей морфологии. Морфологические значения*. Москва; Вена: Языки русской культуры; Венский славистический альманах.
- Пеньковский, А.Б. (2004). *Очерки по русской семантике*. Москва: Языки славянской культуры.
- Плунгян, В.А. (2003). *Общая морфология: введение в проблематику*. Москва: Едиториал УРСС.
- Филипенко, М.В. (2003). *Семантика наречий и адвербиальных выражений*. Москва: Азбуковник.
- Шаховский, В.И. (2008). *Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка*. Москва: ЛКИ.
- Dixon, R.M.W., & Aikhenvald, A.Y. (2000). Introduction. *Changing valency: Case studies in transitivity*. (pp. 1-29). Cambridge: Cambridge University Press.
- Halliday, M.A.K. (1985). *Introduction to Functional Grammar*. London; Baltimore, Md., USA: Edward Arnold.
- Langacker, R.W. (2008). *Cognitive Grammar. A Basic Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Leech, G. (2004). *Meaning and the English Verb*. London: Longman / Pearson Education.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

- КТУМ: *Корпус текстів української мови*. (2022). Available at: <http://www.mova.info/corpus.aspx>
- СУМ: *Словник української мови*. (1970-1980). Київ: Наукова думка.
- ФСУМ: *Фразеологічний словник української мови*. (1993). Київ: Наукова думка.
- BNC: *The British National Corpus*. (2022). Available at: <http://www.natcorp.ox.ac.uk>
- CD: *Cambridge Dictionary*. (2022). Available at: <https://dictionary.cambridge.org>
- CIDE: *Cambridge International Dictionary of English*. (1995). P. Procter (ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- CNRTL: *Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales*. (2022). Régime d'accès: <http://www.cnrtl.fr>
- DUDEN: *Das große Wörterbuch der deutschen Sprache*. (2011). Zugriffsmodus: CD-ROM Ausgabe©DIGITAL, Joanneum Research, Graz, Bibliographisches Institut GmbH. Duden-Bibliothek. Vers. 5.1.3.0 (Build 3.1.2011).

- DWDS: *Das Wortauskunftssystem zur deutschen Sprache in Geschichte und Gegenwart*. (2022). Zugriffsmodus: <https://www.dwds.de/>
- GLLF: *Grand Larousse de la Langue Française* (en sept volumes). (1989). Paris: Larousse.
- MWUD: *Merriam-Webster's Unabridged Dictionary*. (2000). Electronic dictionary (vers. 2.5). Springfield, MA: Merriam-Webster, Inc.
- NTCAID: *NTC's American Idioms Dictionary*. (2000). New York: NTC Publ. Group; McGraw-Hill.
- OALDCE: *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. (1982). Moscow: Russian Language Publ., & Oxford: Oxford University Press.
- OED: *Oxford English Dictionary*. (2009). Electronic dictionary (vers. 4.0). Oxford: Oxford University Press.
- PDEI: *The Penguin Dictionary of English Idioms*. (1994). London: Penguin Books.
- PED: *The Penguin English Dictionary*. (2002). London: Penguin Books.
- RHWUD: *Random House Webster's Unabridged Dictionary*. (2000). Electronic dictionary of American English (vers. 3.0). Seattle, WA: Random House, Inc.; Multimedia 2000, Inc.
- SFJP: *Słownik frazeologiczny języka polskiego PWN*. (2008). Płyta CD (wer. 1.0). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- SJP: *Słownik języka polskiego*. (1997). Płyta CD (wer. 1.0). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- SJPPWN: *Słownik języka polskiego PWN*. (2002). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- USJP: *Uniwersalny słownik języka polskiego*. (2004). Płyta CD (wer. 1.0). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA.
- WTNIDELU: *Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged*. (1981). Springfield, MA: Merriam-Webster Inc.

Наукове видання

МОВНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ
АКСІОЛОГІЧНОГО ПРОСТОРУ ЛЮДИНИ

Колективна монографія

Історія та сьогодення філологічної науки

Том 6

Academic Edition

LINGUISTIC CONCEPTUALISATION
OF PERSON'S AXIOLOGICAL SPACE

Collective work

History and Contemporaneity of Philological Science

Volume 6

Формат 60x84^{1/16}.

Папір офсетний. Друк ризографічний.

Гарнітура Century Schoolbook.

Авт. арк. 8,8. Наклад 100.

Редакційно-видавничий відділ

Рівненського державного гуманітарного університету

м. Рівне, 33000, вул. Ст. Бандери, 12

тел.: (0362) 26-48-83

Друк: «ПараГраф+»

м. Рівне, 33000, вул. Гетьмана Мазеши, 6/8

тел.: (0362) 26-49-27